

Lauri Läänemets
siseminister
Siseministeerium
info@siseministeerium.ee

Teie: 04.03.2024

Meie: 12.04.2024 nr 1-14/RE/10527-1

Arvamus välismaalaste seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu kohta

Austatud minister Läänemets

Täna Tartu Ülikooli kaasamise eest rändemenetluste tõhustamise kavandamisel. Esitan seoses välismaalaste seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõuga järgmised Tartu Ülikooli (edaspidi: ülikool) küsimused ja ettepanekud.

1. Eelnõu § 1 punktiga 43 muudetakse välismaalaste seaduse (edaspidi: VMS) paragrahvi 163, milles on sätestatud õppima asumise tõendamise nõue. On tervitatav, et õppeasutusel ja üliõpilasorganisatsioonil ei ole kavandatava muudatuse kohaselt enam kohustust esitada õppimiseks tähtajalise elamisloa taotlemisel Politsei- ja Piirivalveametile (edaspidi: PPA) esitatavas kutses andmeid, mis on juba kantud Eesti hariduse infosüsteemi (edaspidi: EHIS). Samas peab kutse ka edaspidi sisaldama andmeid, mida PPA EHIS-e kaudu ei saa. Täiendavate andmete esitamise vajadus on mõistetav, kuivõrd PPA andmevajadus erineb EHIS-e andmestikust. Ülikool palub kaaluda võimalust viia selle eelnõu punkti jõustumise ajaks EHIS-s kogutavad andmed võimalikult suures ulatuses vastavusse PPA andmevajadusega, et veelgi vähendada kutse esitamise ja õppimiseks tähtajalise elamisloa taotlemisega seotud halduskoormust.

Lisaks palub ülikool täpsustada, kas ja kuidas teavitatakse kavandatavas VMS-i paragrahvi 163 lõikes 2 kirjeldatud PPA päringust kutsujat.

2. Eelnõu § 1 punktiga 9 täiendatakse VMS-i § 91¹ lõikega 1³, millega nähakse ette, et PPA-s võib pikaajalist viisat taotleda välismaalane, kes viibib riigis ebaseaduslikult, kuid kellel puudub mõjuval põhjusel võimalus esitada D-viisa taotlus Eesti välisesindusele, välja arvatud juhul, kui tema lahkumiskohustus kuulub sundtäitmisele. Tartu Ülikool palub täpsustada, kas selle lõike alusel on võimalik viisat taotleda ka isikul, kelle elamisluba tunnistatakse kehtetuks VMS-i paragrahvi 173 lõikest 1 lähtuvalt. Ülikooli vaates on oluline, et isikud, kelle elamisluba tunnistatakse kehtetutuks eeskätt osakoormusesse langemise (teatud olukordades ka eksmatrikuleerimise) tõttu, saaksid Eestis viibides (ehk PPA-s) taotleda pikaajalist viisat, et jätkata õpinguid osakoormuses või eksternina. Pikaajalise viisa taotlemist võimaldavate Eesti välisesinduste hulk on väike ja kohustus neisse reisida muudab osakoormusesse langemisel võimatuks ilma pikema pausita õpinguid jätkata. Juhul kui kavandatav VMS-i paragrahvi 91¹ lõige 1³ kirjeldatud olukorrale ei laiene, siis palume leida muu lahendus tagamaks üliõpilastele sujuv võimalus õpingud lõpule viia.

3. Ülikool teeb ettepaneku pikendada tähtajalise elamisloa kehtivusja lõppemisele järgnevat seaduslikku Eestis viibimise aega kolme kuu võrra ehk 360 päevani juhul, kui tähtajaline elamisluba oli antud õppimiseks.

VMS paragrahvi 43 lõike 1 punkti 8 ja lõike 5 kohaselt on õppijal seaduslik alus viibida Eestis 270 päeva jooksul tähtajalise elamisloa kehtivusaja lõppemise päevast arvates. Viibimisõiguse eesmärk on võimaldada üliõpilastel pärast õpingute lõpetamist jääda Eestisse töötamise või ettevõtte asutamise eesmärgil.

Tänaseks välja kujunenud praktika kohaselt kasutavad üliõpilased elamisloa lõppemisele järgnevat 270 päeva õpingute lõpetamiseks, kui nende õppeaeg on kõrgharidusseaduses ja ülikoolide õppekorraldusega ette nähtud tingimustel pikenenud ühe õppeaasta võrra (nt õpirändes osalemise või akadeemilisel puhkusel viibimise tõttu) PPA ei pikenda elamisluba õppimiseks üheks õppeaastaks, vaid eeldab, et pikenenud õpingute lõpetamiseks kasutatakse nimetatud 270 päeva kehtivat viibimisalust. Elamisloa õppimiseks pikendamise võimalus on ainult õpingute pikenedes eesti keele süvaõppe läbimise tõttu ja doktoriõppes.

Reeglina lõpeb elamisluba õppimiseks õppekava nominaalse õppeaja lõpuga, milleks on augustikuu viimane kuupäev vastaval õppeaastal. See on õigustatud periood, sest Tartu Ülikooli õppekorralduseeskirjas sätestatud juhtudel on üliõpilasel õigus sooritada õppetööd, eeskätt eksameid, praktikume jm praktilist tegevust, või kaitsta lõputöö õppeaasta lõpuni, st augusti lõpuni. Elamisloa lõppemisel järgnev 270-päevane Eestis viibimise periood kestab seega järgmise õppeaasta maikuuni, mis ei ole piisav ühe õppeaasta võrra pikenenud õpingute lõpetamiseks.

Sellises olukorras peab üliõpilane õpingute lõpetamiseks, st paariks kuuks, taotlema pikaajalise viisa (D-viisa). On juhtumeid, kus ülikool peab viisa taotlemisega seonduvalt vastama PPA küsimustele, mis lähtuvad eeldusest, et ühe õppeaasta võrra pikendatud õpingud peaks saama lõpetada varem, näiteks mis põhjusel isik ei ole veel lõpetanud kooli, kas isik on läbinud kõik õppeained ning kas tal on jäänud teha vaid lõputöö, kas isik peab realselt viibima Eestis lõputöö tegemiseks jne. Elamisloa kehtivusja lõppemisele järgneva seadusliku Eestis viibimise aja pikenedes kolme kuu võrra vähendaks PPA halduskoormust pikaajaliste viisade väljastamisel olukorras, kus neid vajatakse tegelikult vaid lühikeseks perioodiks, ja leevendaks üliõpilaste teadmatust ja muret Eestis õpingute lõpetamise osas.

4. Eelnõu § 1 punktiga 7 muudetakse VMS-i § 62² lõiget 3 selliselt, et edaspidi võib välismaalase alaealisele lapsele anda viisa temaga samadel tingimustel ainult juhul, kui ta on üksikvanem. Ülikool juhib tähelepanu, et ka kahe vanemaga lapse puhul võib esineda olukordi, kus tema eest on võimalik hoolitseda ainult ühel vanemal. Seega ei saa ka kahe vanemaga laste puhul rääkida ainult õppima asunud vanema külastamise vajadusest. Eestis õppima asumine ei ole tõepoolest välismaalase põhiõigus, aga soov või vajadus oma last kasvatada ei peaks ka liigselt piirama isiku võimalust Eestis õppima asuda.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Mari Moora

teadusprorektor rektori ülesannetes, professor

Liina Tojak
5190 1909, liina.tojak@ut.ee